

Téma diplomové práce je originálně pojatý problém autority v kontextu distribuce a organizace informací v současné technologické společnosti. V první části (1. a 2. kapitola) práce navazuje na snahy v současné informační vědě transformovat původně matematické modely přenosu informací na sociální modely přenosu znalostí inspirované hermeneutikou, sémiotikou a sociologií. Zatímco matematické modely sledují problém pravděpodobnosti a obecně problém entropie v různých systémech, sociální modely zdůrazňují pozici subjektu, otázky smyslu a porozumění, které jsou dle mínění autora zásadní pro pochopení problému autority. Autorita je z toho pohledu spojená s problémem znalostí jakožto toho, co definuje informační potřeby, spíše než s informacemi a daty, které je také nutné redukovat na informační potřeby příjemce. Pro zkoumání autority je proto vhodný autopoetický model, o kterém se práce domnívá, že zdůrazňuje ještě radikálnější stranu příjemce a informačních potřeb a nikoli stranu nezávislých a vnějších dat. Podobné chápání autopoieze poněkud přehlíží to, že autonomie systému je v Maturanově/Varelově pojetí možná pouze jako fenomén neustálé interakce s vnějším prostředím, a že funkcí pojmu autopoiesis bylo popsat interakci živých organismů s prostředím, nikoli odmítnout vnější realitu a svět čistých dat. Cílem Maturany a Varely bylo vytvořit nereduktivní jazyk schopný popsat procesy nikoli řešit staré filozofické problémy subjektu (příjemce) a objektu (odesílatele). Zdůrazňování příjemce jakožto zdroje a nositele znalostí má v diplomové práci spíše podobu redukce, která upřednostňuje stavy (subjekt a jeho znalosti) na úkor procesů a interakcí, viz popis na str. 9: *“Data jsou vlastnostmi původce informací a chybějící informace na straně příjemce je popisem stavu (vlastností) znalosti vzhledem k sama sobě, tj. znalosti (stavu) znalosti. Příjemce je vskutku ten, který jediný je schopen tázat se svého okolí. Díky znalosti (resp. znalosti jemu chybějících informací) dokáže formulovat své informační potřeby. Tyto je pak schopen cíleně adresovat svému okolí ve formě tázání a následně přijaté informace vyhodnotit vzhledem k cíli tázání.”* Interakce a smyčka, které vznikají mezi organismem a prostředím jsou zde zredukovány na jakýsi stav znalostí subjektu, který přesně vždy ví, co potřebuje a co neví, a který se neustále táže aniž by byl někdy sám tázán. Tento jednoduchý informační solipsismus příjemce, který je v diplomové práci zbytečně složitě popisovaný, má daleko i od práce dalšího zmiňovaného autora, N. Luhmanna. Luhmannův důvod rozšíření pojmu autopoieze na "ne-biologické" systémy byl motivovaný nikoli snahou zdůraznit subjekt a příjemce, ale právě naopak, snahou depersonalizovat i samotnou komunikaci. V tomto důležitém místě (kapitola 2.6) diplomové práce, které má objasnit komunikační model autority, se navíc objevují i faktické chyby typu: *„Důvodem je odvození modelu od konceptu autopoiesis, od pojmu, které původně vytvořil mikrobiolog Humberto Maturana spolu s Franciscem Varelou, ale do oblasti sociologie a komunikace uvedli Peter Hejl a (zejména) Niclas Luhmann“*. Mikrobiologem byl Varela nikoli Maturana.

Cílem první části a těchto úvah o informačních modelech mělo být slovy autora vytvořit *„dostatečně pevný terminologický i procesní základ pro zkoumání toho, co je – nebo lépe: jak může být chápána – autorita“* (str.12). Procesním základem se nejspíše myslí metodologie výzkumu, ale vzhledem k časté přítomnosti idiosynkratických vazeb a konceptů, práce není příliš čtivá a místy ani čitelná. Není vůbec zřejmé, čím je motivovaná tato snaha jasné a jednoduché věci zatemňovat a často je až komicky komplikovat. Průměrný čtenář je navíc kvůli tomu nucen spíše luštit neobvyklá spojení a syntax než práci číst a přemýšlet o ní. Pokud ovšem přijmeme autorovu hru na hermeneutické skrývání smyslu, tak „terminologickým a procesním základem pro zkoumání autority“ je nejspíše metoda volných asociací či zvláštní lexikální analýza v kapitole 2.4., která má osvětlit, jak o informacích mluvíme v běžném (přirozeném) jazyce, i když působí spíše jako parodie na Aristotela. V poznámce 10. nás ovšem autor ujišťuje, že tyto „subjektivní úhly pohledu“ vychází ze závěrů analýzy Chaima Zinca a dalších autorů. Chaim Zinca ovšem žádné jednoznačné závěry nenabízí spíše přehledně a poctivě srovnává různé pohledy na pojmy data, znalosti a informace a vytváří mapu jejich užití, která má hodně daleko od autorových „analýz“ těchto pojmů v přirozeném jazyce. Právě metoda volných asociací, která je snad vhodnější pro literární než vědecká díla, stojí i za náhlým objevením se ex nihilo nového „znalostního“ či dokonce „stavebního“ informačního modelu v kapitole 2.5., který je třeba spojit se sociálním modelem a obohatit pojmem autopoiesis kvůli zcela nejasným metafyzickým otázkám v kapitole 2.6. Modely se v této části objevují, spojují a zanikají jak na divadelním jevišti, a i v průměrné divadelní hře se zachovává větší dekorum logiky než v dané práci. Závěrem tohoto reje modelů je pak odstavec naš str.11, který vlastně tvrdí jen to, že zdrojem informací, dat i znalostí je prostě tázající se subjekt a na něj se musí soustředit veškerá pozornost při zkoumání autority. Odstavec je ovšem zajímavě ocitovat, protože dobře ilustruje problémy s celým textem a protože v současné době nenajdeme lepší ukázkou scholastické metafyziky, o které se většina domnívá, že ji utnul Ockhamova břitva někdy v 14. století: *„Data, jakožto vlastnosti, se nemohou vyskytovat jinak, než jako vlastnosti původců informace. Vlastnost je zcela závislá na objektu, ke kterému přináleží (resp. naopak, objekt některé vlastnosti má, jiné nemá). Není však pravdou, že se původce není schopen tázat. S ohledem na identifikaci s pohledem příjemce vysvětlenou výše je však každý projev původce a priori informací. Důvodem je*

nemožnost proniknout ke komplexní znalosti kohokoli/čehokoli jiného, tj. odkázanost pouze na zkoumání a vyhodnocování projevů, chování. To je též odpovědí na poslední otázku po „ztracených“ informacích – ty mohou být zachyceny jinými původci informací nebo v prostředí zaniknout.“

V čem je komunikační model zdůrazňující stranu příjemce přínosný pro zkoumání autority, kterou v přirozeném jazyce ztotožňujeme spíše se stranu odesílatele, zůstává v kapitolách 1. a 2. nejasné. Důvod je možné vyloučit až v kapitole 3., kde se znovu objevuje metoda volných a lexikálních asociací našťastí doplněna o jakési náznaky na str. 17, že práce vychází z hermeneutického pohledu na autoritu inspirovanou Gadamerem, podle kterého je autorita uznáním limitů vlastního poznání a jakýmsi přijetím cizího názoru. Gadamerův pohled na autoritu vychází z hermeneutického hledání kontinuity času a interpretací a má spíše normativní než deskriptivní funkci. Jako ostatně celá hermeneutika vychází spíše z kritiky deskriptivního a vědeckého popisu a ze snahy objevit jakési hlubší vrstvy zkušenosti, která nás spojuje s celou minulostí. Autor diplomové přijímá tento pohled přijímá aniž by vysvětlil důvody nebo provedl kritiku a vyjasnil podmínky a kontexty, za kterých tato teze platí. V celé práci není jasné, proč jsou jiná použití pojmu autorita spojená s otázkou tradice a moci nelegitimní, nesprávná či jinak nepřijatelná. Najdeme zde jen nečekaná a zvláštní obvinění Arendtové z vytváření "časově asynchronních definic" pojmu autorita, což má znamenat vytváření "abstraktního a již neexistujícího konceptu" (kapitola 3.2)?! Místo toho, aby autor diplomové práce vedl dialog s jinými názory na problém autority nebo jasně řekl, že se jedná o práci zabývající se hermeneutickým pojetím autority a jejím vztahem ke komunikačním modelům, neustále se uchyluje k oblíbeným volným asociacím slova autorita (například 3.2, 3.3.3 a další kapitoly), které by neobstály v žádném lingvistickém ani filozofickém článku (3.3.1). Jediným výsledkem těchto úvah je scholastická metafyzika typu „*Autorita tedy budiž chápána jako vlastnost, příznak, kterou někdo/něco v jisté míře „má“ (nebo postrádá). Autorita „sama o sobě“ pak nemůže existovat, neboť je a priori specifickým stavem svého nositele.*“ (str. 12) nebo „*Zároveň je autorita vlastností odkazující, tj. je odkazem v rámci prostředí.*“ (str. 13) atd..

Hlavním problémem práce je ovšem argumentace v kruhu: není jasné, zda značně idiosynkratická definice autority (nejspíš) volně se inspiřující hermeneutikou má být východiskem nebo výsledkem změny komunikačních modelů a co má vlastně vysvětlovat co. Pokud bychom i přijali hermeneutickou definici autority jako východisko, není jasné, proč to máme vůbec spojovat s komunikačními modely a co vlastně hledáme. Autorita, která splývá s kritickým hledáním nových myšlenek je jednoduše pojem normativní, nevychází z běžného použití slova autorita v přirozeném jazyce ani ze sociologického nebo jiného popisu působení autority ve společnosti nebo v specifické komunitě. Hermeneutikou inspirovaný pohled na autoritu bude vždy apelem na to, co autorita má být, spíše než popisem, co autorita vlastně je. Komunikační modely jakéhokoli druhu jsou ovšem deskriptivní a těžko slučitelné s tímto nárokem na normativitu. Pokud autor diplomové práce trvá na tomto normativním chápání autority, měl by vysvětlit, jak na to aplikovat deskriptivní komunikační modely. Snaží se v práci vytvořit originální normativní model komunikace, který podporuje toto chápání autority, nebo naopak je cílem kritika deskriptivních modelů komunikace jako takových nebo něco dalšího? Neujasněnost východisek i cílů práce a navíc neuvědomělé spojování deskriptivních a normativních pohledů má přímo katastrofální důsledky v poslední části (podivně číslovaná kapitola 3. Autorita - reálný pohled), kde se autor snaží ilustrovat svoji teorii autority na příkladech současných médií. Předzvěstí je již poznámka na str. 18, že zdrojem autority nemohou být placené služby na internetu nebo služby vyžadující registraci, protože vytvářejí něco, čemu autor říká „bariéry moci“. Zdůvodnění, které nabízí, neumožňuje polemizovat a ani na to rozumně reagovat: „*Tyto bariéry tedy nejsou a nemohou být nositeli autority, protože nejsou původci informace. Je nicméně pravdou, že všechny bariéry mohou být překonány, ať již s většími či menšími obtížemi. Taková změna konfigurace světa kromě toho, že okamžitě otevírá nové možnosti k tázání, s sebou nese ještě změnu ve vztahu k nositelům autorit. Důsledkem je zejména ztráta smyslu nepřímého tázání se tam, kde jsou nám původci informace dostupní přímo, a to s jedinou výjimkou – kvůli verifikaci autoritních výpovědí.*“ Právě v tomto duchu se nese celý závěr práce, je to nereflektovaná směs deskriptivních a normativních výrazů neumožňující žádný dialog. Pokud bychom se na závěr pokusili zachránit alespoň zdání vědeckých ambicí této diplomové práce, tak je třeba začít u otázky samotné volby hermeneutického modelu autority, který vlastně nic nevysvětluje a jen něco po nás žádá. V čem je tento model přínosem při zkoumání fenoménu autority v nových informačních technologiích, když byl původně navržen k většímu ohodnocení starých textů? V čem jsou vlastně modely založené na subjektu a příjemci přínosem pro vysvětlení fenoménů, jakým je kritické množství a S-křivka, které autor zmiňuje a které mnohem exaktněji vystihuje teorie síti Alberta Barabasiho nemluvě o velice zajímavém vztahu otázek autority k fenoménům spojených se sítí, jako je růst a preferenční připojování, fenomén slabých vazeb nebo pravidlo 80/20 apod.?

Zadání bylo splněno a práci doporučuji k obhajobě.

Práci navrhuji hodnotit stupněm v e l m i d o b ř e.

Denisa Kera, 3.01.2008

